

razanje: narodne pesmi. In morda si ponosnega uveljavljenja slovenskega slovstva ni mogoče pojasniti, ne da bi vpoštevali ta tako bogati substrat ljudske umetnosti, ki mu je priroda okvir in ga blesteči biseri krasijo: solze trpljenja.«

Ko omeni naš preporod z romantiko, »ki ni odpor proti prosvitljenstvu, marveč prebujenje slovanske narodne zavesti, nenadna zavest, da so (Slovenci) zreli, da podarijo nekaj samolastnega človeštvu«, našteva Prešerna, Jenka, Gregorčiča, Stritarja in Aškercia: »v teku malo desetletij živahno iskanje novih poti, novih stremeljenj, novih oblik in novih resnic, samo-svoje in odkrito. In XX. vek nam daje dolgo vrsto velikih imen: Cankarja, Župančiča, Sardenka, Preglja, Bevka itd.«

»Po vzvišenosti misli, lepoti oblike in jezika, je Oton Župančič morda največji, najuniverzalnejši poet slovenskega modernega slovstva. Kako ga označiti? Modernist? Dekadent? Ekspresionist? Ob resnično velikem in genialnem možu so to besede brez vsakega zmisla, ker ne predstavljajo drugega ko najmanjšo splošno označbo srednjih talentov, katerih ni mogoče analizirati po individualnih značilnostih, ampak jih moreš soditi le po zunanjih, skupnih lastnostih... Hoteli so primerjati Župančiča z Dehmelom, Verlaineom, z drugimi velikimi sodobniki, Nemci in Francozi. Toda Župančič ima z drugimi velikimi dušami poetov skupno morda le univerzalnost, ki jih dviga visoko nad lasten narod.« Dotakne se Ivana Cankarja in pravi o njem: »Cankar ima dvojno naravo: z ene strani pripovedovavec in poveljevalec realnega sveta, opisovavec trpljenja ubogih, živahen slikar sveta potepuhov, capinov in sveta mučeniških otrok, ki bi ga imenoval krščanskega; z druge strani poveljevalec vzvišenih idealov, lepote, fin psiholog, ki mu ne zbeži nobena tajna človeške duše, umetnik, ki družji v sebi Verlainovo finost s satirično močjo Gogolja. Toda Cankar je v bistvu vedno pisatelj bolesti, trpljenja, boleznih.« In očitno ne poznavajoč razvojne poti ne Cankarja ne Župančiča, pravi: »Ni slučaj, da odgovarja Župančič Cankarjevemu »Vseh mrtvih dan« (Iz Podob iz sanj!) s svojim »Vseh živih dan«. Župančiča trpljenje in boleščina sicer mučita in dušita, a ustvarjata v njem nova čustva, nove sreče, nove ideale.«

»Cankar čuti v eni zadnjih novel, pisanih tik pred smrtjo (Giusti misli tu na »Konec« v Podobah iz sanj) nenadno pomlajenje in vstajenje, ker mu iz notranjosti kriknejo solnčne besede: Življenje, Mladost, Ljubezen, in ob teh besedah čuti, da ima življenje še zmisel zanj. V tem pripoznanju svetosti življenja se Cankar in Župančič — ta dva največja sodobna Slovence — združita duhovno.« In kakor pozna Giusti Cankarja le po »Podobah«, tako si ustvari o Župančiču svoje mnenje le na podlagi »Mladih po'ic«. Navaja v delnem, zvestem prevodu »Pesem mladine« in dodaja: »V teh verzih je izražena pesnikova večna mladost, sprejem borbe in življenja, ki je neprestano iskanje, od panteizma k monoteizmu, k intuiciji krščanstva.« In še prevede v dobri prozi in analizira ljubezenske pesmi Župančičeve »Kdo v ljubezni«, »Ni te v vrtu več«, »Hi!«, »Gazelico« in »Moje barke«.

Kdo so bili Župančičevi prvi učitelji v poeziji? se vprašuje Giusti in odgovarja: »Naj bravec ne meni

najti imenik velikih francoskih, nemških ali ruskih avtorjev. Župančič sam nam odgovarja na to vprašanje. Njegovi prvi mojstri so bile slovenske narodne pesmi, nato srbske, slovaške, ukrajinske. V slovenskih narodnih pesmih je čutil Ž. ono veličino, ono univerzalnost, ki jih ovekovekujejo: večne so, ker je v njih izraženo, kar je večnega v človeški duši, v bolesti, v ljubezni, v prirodi, v smrti.« Zato zaslužijo slovenske narodne pesmi, pravi Giusti, da jih postavimo v isto vrsto z grško liriko, tem najvišjim, liričnim izrazom sploh. Med pesniki, ki so navdihovali Župančiča, omenja Giusti Tarasa Ševčenka, »ki je iz naroda vstal in bil ljudski duši vedno blizu«. »Spoznal se je in globoko občutil tudi druge pesnike, predvsem Verlainea, Verhaerena, Dehmela; gotovo so tile pesniki zbudili v Župančiču nove vizije, nove ideale, nove slike umetnosti in lepote, toda prazen in pedantski napor bi se mi zdel, iskati njih vpliv na Župančičevo delo, tako je to delo originalno, osebno, neposredno, občuteno in izraženo v lastnih oblikah, ki si jih Ž. ni izposodil od nikogar.«

Tako končuje Giusti te svoje »nagle vtise, ki so tudi fragmentarični, ker se nanašajo na eno samo Župančičevo delo (zbirko »Mlada pota«) in ki nočejo razlagati ali sintetizirati grandiozne in komplicirane figure Otona Župančiča,« tega »najbolj univerzalnega, a tudi najbolj slovenskega med slovenskimi pesniki«.

Alojzij Res.

Izjava. — V zadnji številki DSA je bil objavljen govor dr. Iz. Cankarja »Ob 50 letnici rojstva Ivana Cankarja«, ki je v njem tudi odstavek: »Reči moram še več: Ivan Cankar je bil v zadnjih svojih letih katoličan. Ni bil dosledno cerkveno-dogmatičen vernik, tudi ne pristaš ene same, s prilastkom nezmotljivosti opremljene konfesije, marveč je bil katoličan, ker je to forma, v kateri se religiozno izživlja naša zemlja in je torej njej potrebna in prava. Sklepna formula njegovih verskih nazorov, ustvarjena malo pred smrtjo, je kratka in absolutno jasna: »Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant; ker sem Slovenec, sem katoličan.« S tem ni izpričal le, kako modro je pojmoval življenje, marveč je tudi dokazal, kako organsko se je bil spojil z dušo svojega naroda« (str. 181/2). Dasi se obrača ta odstavek predvsem proti tistim, ki zametajo vsako religijo kot kvarno narodu in narodni kulturi, vsebuje vendar tudi zmisel, kakor da je religija nekaj zgolj relativnega in zato »prava«, kolikor je »forma«, ki se kak narod v njej dejansko »izživlja«. Takšno pojmovanje religije je pa v določnem nasprotju s katoliškimi načeli o veri in Cerkvi, ki je pravim katoličanom res »una sancta catholica«. Ker je avtor med tem izstopil iz katoliške cerkve, je jasno, da ta pasus ni bil slučajen »passus extra viam«, zato ga založništvo lista mora obsojati in ga obsoja. KTD.

Na objavo spornega spisa dr. Iz. Cankarja čiti uredništvo dolžnost izjaviti, da je avtor spis prepustil Domu in svetu šele po ponovni prošnji obeh urednikov; v zavesti, da je bil ta pasus usmerjen proti brezverstvu, kakor so ga razumeli tudi poslušavci, urednika z mote nista uvaževala. Uredništvo.

To je 3. različica »Izjave«, ki sta jo pogovorka gg. Finjgar in dr. Alojzij Res. Čelo se je, da hvata uradno odstopilo (dr. Klotz).